I thank them for not forgetting about me

By Alex Averbuch et al.
Translated by Oksana Maksymchuk and Max Rosochinsky

AUTHOR'S NOTE

What does it mean, and how does it feel, to spend years in captivity, far from family and homeland, alone and in danger? To know that the only channel of communication with your loved ones—a fragile thread you cannot refuse, because it is the last one remaining—might be used against you, and against them? What does it mean to write letters bound by rules and restrictions, constrained to a limited number of messages, and within those, a limited number of lines? How does one find the strength to communicate with loved ones under such suffocating conditions, to convey signs of life, signs of love, words of encouragement, and critical information?

This poetic cycle is rooted in documentary materials: letters sent by Ukrainian forced laborers (*Ostarbeiters*) in Nazi Germany to their families back in occupied Ukraine. These letters, deeply personal, and often suffused with elements of rural and urban pop culture and folklore, and with raw emotion, provide a historical account while also evincing a marked *poeticality*, by which I mean a textual quality that imbues a piece with imagery, rhythm, and emotional depth—something that, whether intentionally or not, is profoundly evocative, and lends lyrical resonance even to a text not explicitly crafted as poetry.

The letters attest to the resilience of those captured, deported, and silenced. Born of necessity, they served as both emotional and creative escapes and acts of resistance against a system designed to strip people of their basic rights, humanity, and individuality—a system that sought to turn them into cogs in its brutal machine. As I read thousands of these letters in archives, I kept asking: How does the living and humane confront the ruthless and sadistic? And why, under such immense pressure, and at such great cost, do beauty and creativity always emerge?

In creating this poetic cycle, I wanted to join the choir of these resilient voices. Yet I also grappled with the complex question of positionality, of how to

speak on behalf of those who perished, and the ethical responsibility this entails. These voices, urgent and powerful, continue to resonate, reminding us of the need to confront today's horrors and fears, to speak up, so that future generations are not left without these truths—truths that risk being lost if left unspoken.

In this work, I mix documents with literature, treating the ambiguity of such an endeavor as a legitimate condition for creativity. There is a despecification here, of the sort that I think is essential to poetry. I would emphasize, however, that the sources of my inspiration, the Ostarbeiters' letters, are themselves borderline texts—they are poetic, folkloric, musical, and historically informative.

My work, then, in a sense only expands on the ambiguities that already exist in culture, validating and reinventing them. And probably because of this, I have created a text that—by its very title, its language, and ultimately its de-essentialized authorship—may cause its reader a great deal of discomfort.

This is precisely how I aspire to merge the literary with the historical: by setting them in conflict. In this clash, literature can (I hope) unlock certain dense trigger points of history. Documentary poetry lies at the heart of this process, standing with one foot in history and the other in literature. It defies belonging, resists binaries, and lays claim to be both history and literature, while fully committing to neither.

Such a work is also subversive, luring you into believing you're reading history—a testimonial or a *document*—only for you to realize: It's poetry, it's literature. My obsession with documents, particularly letters, has become a form of desire, entangled with a sense of lamentation for lost voices and words.

These letters transcend their specific historical milieu; they reveal one of Ukraine's deepest wounds: captivity and forced labor. For Ukrainians, this topic is deeply ingrained, with creative reflections on forced labor in Nazi Germany joining a long tradition of artistic portrayals of captivity. From folklore recounting the Tatar-Mongol era to accounts of Siberian exile and the writings of Ukrainian Gulag prisoners, these narratives connect to a broader history of captivity—including the ongoing abduction of Ukrainian children by Russia today.

During World War II, nearly three million Soviet citizens, most of them Ukrainians, were taken to Nazi Germany as Ostarbeiters. This chapter of Ukraine's history runs deep, with many families having a relative who had been sent into slavery in Germany. These letters are testimonials of everyday life, exile, and rupture. While the Nazis intended these letters and photographs to serve as propaganda, Ostarbeiters often used them to convey the harsh realities of their situation and contradict Nazi messaging.

Unpacking various events in the life of these slave laborers through personal experiences, the cycle uses real documents—letters—and provides individual perspectives on what would otherwise be grand historical narratives. It also introduces, for the first time, the phenomenon of Ostarbeiters' letter-writing as a creative process. It preserves the writers' raw language, restoring forgotten voices to their authentic and viable sound.

TRANSLATORS' NOTE

A scholar and a literary historian, Averbuch often draws on archival materials in his poetry. In his first Ukrainian-language collection of poems, published in 2021 under the title *Zhydivs'kyi korol' (The Jewish King)* and subsequently shortlisted for the Shevchenko Prize, Ukraine's top national award in literature and the arts, he offers a whole section dedicated to letters and notes he had transcribed while working in archives in Ukraine. In this focal feature, letters from Ukrainian Ostarbeiters who had been forcibly deported to work in the German factories, fields, and farms are interwoven with letters from Jewish Holocaust survivors writing to inquire about their relatives left behind in the devastated villages in Ukraine, only to be informed that their loved ones had been murdered during the Nazi occupation. In the Ukrainian text, Averbuch's transcriptions preserve the flawed orthography and agrammatism of the originals—what Ukrainian scholar Tamara Hundorova has termed "their sacred illiteracy," weaving together personal narrative with echoes of folk songs and distorted proverbs and sayings. Averbuch's curatorial choices about how to organize the letters and his decisions to break the line in certain places, mimicking the way those messages could have appeared on postcards, lends new meaning to the forgotten materials and finds a present-day audience for the anguished yet hopeful chorus clamoring from afar—a reminder of the past our grandparents and parents struggled to keep at a distance, even as it continues to haunt our collective memories.

In our translations of the dispatches, we have attempted to stay true to the tone, rhythm, and melody of the voices rendered strange and uncanny by the suffering, loss, and violence that defies articulate expression. While the originals are all presented in lowercase letters without any markings or non-alphanumeric symbols, we have introduced sparse punctuation, capitalization, and conventional spelling in order to help English-language readers orient themselves in the urgent, desperate flow of the intimate words and news. We have also decided to transliterate rather than translate some of the regional vocabulary. For example, we used "tato" and "mama," terms of endearment, for "father" and "mother," emphasizing their function as magic spells that, to the letter writers, open up narrow portals into a familial world of care and safety, portals into which their adult bodies and minds can no longer fit but that allow for traffic from the other side: visions and dreams, ghostly visitations. A

*

hello, skies of blue
hello, river, hello, star
hello dear father and mother
Petka and Kolka,
I'm sending greetings from afar
I haven't forgotten about you
don't you forget about me
even though I'm in a distant land
try to remember me
I am sending this letter on February 4th, 1943
good day or evening, dear tato
mama, Petka, Kolka, first and foremost
I inform you that I'm alive and well
and I wish you the same and all the best, God willing
I inform you that I haven't received any letters from you
for two months already, while I sent you letters, I don't know how many
this latest postcard I'm writing
if I don't survive, it'll remind you of me someday
I may not be here much longer, two or three months
I myself don't know what is happening
whether you, father, aren't home
and mother doesn't know how to write
I'll go crazy if I go on
thinking that I had four sisters
and they all died, damned be the devil
and three little brothers, only two of them left
and I don't know if they're still in this world or beyond it
tato, you asked in your previous letters
what I bought
well, I bought a coat, paid ten marks
and a dress, for four marks
but the coat isn't a winter coat, it's for autumn
because I couldn't go anywhere at all dressed as I was
you see, I work around the house
and I put on this coat on Sundays
when I go to church or elsewhere
the winter here, dear father, isn't that cold
so don't think I'm ever freezing
winter around here is like our spring
snow fell just once, barely enough to get frogs' feet wet
when the sun came out, all the snow melted
that's how we live here
but we live well
as for you, only God knows

sometimes, on Sundays, we go for a walk in the woods
and we climb up some highest hill, and we tell each other
what we see: houses and homes
and animals of all kinds, short-tailed and long-tailed
I've seen such animals at home, and I also saw
two deer, and something else that I don't even know what it was
tato, write to me about how things are at home
and ask Marusia S., Marusia M., Halia, and Lida Z.
how many letters they received from me
I wrote to them, but I don't know if they got anything
I only received replies from two girls
from Marusia and Lida
and haven't received anything from anyone else
and, tato, I will ask you to send me
a certificate in German, not in Ukrainian
and get the addresses of Marusia Sov., and Hania Lad., and Frania Han.
and if there's a place where you can get your photograph taken, have it taken
for all of you, and that photo that you sent me
I'll retake it and send it back to you
soon I'll be taking photos with three other girls, and will retake it
though they're not from our region, it doesn't matter
at least they are here, nearby
and also write about how things are at home and if anyone else
is missing me or no, and are there any news of us
and one more thing, darn it, that I forgot to ask:
how are the cow and the horses, and is there any moonshine?
and if you wish, send me some squash seeds, sunflower seeds
and berries, plums, and apples
a little of each, because we've got none here and we crave them
and if you got none, then let it be
there's enough food for me here
I can eat as much as I want
but it's bland without any treats
I know myself that there's nothing much at home
nothing, except for those things
and when you send them
sort them into small pouches
or however you like
goodbye for now
write back as soon as you can
after you read my letter
and remember me
goodbye
I kiss you, tato, mama, Nastka, Kolka

*

здраствуй небо голубое
здраствуй бистрая река
здраствуйте дорогенькі татко мамка
петка колька
шлю привіт іздаліка
я вас незабуваю
не забувайте ви міня
хоча вдалюком стране
спомніте міня
пускаю листа 4 февраля 1943 року
добрій день чи вечір дорогенький татко
мамка петка колька перш завсе
сповіщаю я вам що я жива і здорова
і цего вам жилаю як найкраще дайбог
сповіщаю що я ваших писмів не получала
уже 2 місяці а відписою незнаю скільки
а це останню карточку пишу
як небуде то нагадаїться колись
ще недовго 2 чи 3 місяці
я сама незнаю що воно робиця
чи вас татку нема удома
мамка неуміют писати тай
сама далі згума зійду
подумаю що мала 4 сестрі
і ті поздихали кчорту
і 3 братики то 2 осталось
і незнаїш на яким воні світі
ви татку питали ще вранчих писмах
що я купила
а купила я пальто дала 10 марок
і платя дала 4 марки
а ли пальто не зимове а осіне
бо уже небуло куди піти
обще що роблю коло дому
а це пальто надіваю у неділю
як іду доцеркви або куди
зима тут татку не холодна
так що недумайте що я тут замерзаю
тут така зима як у нас весна
сніг упав якось жабам по кісточки
а сонце вигріло сніг розтав
і так ми живемо
али ми живем харашо
а як ви то бог знає

як у неділю підеж по лісі
і вилазим наяку найвищу гору і одна другі
говорим що бачили хати домашні
а дзвірів і яких витільки знайте і куцих і не куцихі ще бачила удома таких
звірів і не бачила
2 олені і ще щось що сама незнаю що воно таке
татку напишіт мені як там удома
і спитайте марусі с. марусі м. і галі і ліді з. скільки вони
получили письом одмене
боя їм на писала а незнаю чи вони получили
а получила тільки від двох дівчат
від марусі і від ліди
ато більше не получала нівідкого
і ще татку буду вас просити вишліт мені
справку по німецькому ані по українському
і візміт адрис від марусі сов. і від гані лад. і від франі ган.
і може де можна сфотографіруватись то свотографіруйтись
усіма а ца карточка що ви вислали
я її перездійму і вишлю назад вам
ось буду ztрома дівчатами сфотографіруватись тай
перездійму хоча і не з одної область то байдуже
а добре що хоч вони ту є недалико
і ще напишіт як там у дома чи хата догонит мене
чи ні і чи немає чутки про нас
і ще одно забула к чорту вам написати
як там корова і коні і чиє горілька
і як хочте то вишліт зернят кабачих
і соняшникових і ягід і сливок і яблук
потрошки бо тут нема то скучно
а як нема то такі буде
для мене їсти тут хватає
скільки хоч їже
але що нема цего то скучно
я і сама знаю що удома нема
кроме цего нічого
а як будете висилати то поробіт
меленьки торбини
чи як там вихчте
у зацим досвіданя
отписуйте як най швище
когда прочітаїте
так сповніте міня
зацим досвідання
цілую я татка мамку настку кольку

*

25.10.43
good day, my dear parents
father and mother first of all
I send you my wistful greetings
informing you that I am alive and well
and I wish the same to you
and the best life in our native fatherland
tato and mama, I inform you
that I received your six postcards, for which I sincerely thank you
that you're not forgetting about me
and I never forget about you
I have already sent you more than twenty postcards
but you wrote you only got two
so I don't know what's happening
but please don't worry
just pray to God, God willing, if we survive
then we'll see each other
mama, mamochka, my beloved mother
my heart aches so deeply
in the strange land, my sweet ma
count my years, cuckoo bird
sitting on an oak branch
mother's weeping in Ukraine
daughter's in a foreign land
this is how I'll end
I bid farewell to all of you
and send greetings to everyone

*

25.10.43
добрий день мої родітелі
батько й мати перш за все
передаю вам свій скучний привіт
сповішаю що я жива здорова
чого й вам жилаю
якнакращого життя на свої рідні батьківщині
тату і мамо сповіщаю я вас
що я ваших 6 откриток за которі я вам щиро дякую
що ви замени не забуваєте
а я за вам ніколе незабуваю
я до вас уже написала більше 20 откриток
а ви писали що тільки 2 получили
то я незнаю що це воно робиться
просю вас не журіться
тіки молиця богу як що дасть бог що будем до живі
то побачимося
мамо мамочко рідненька
болить серце болить тяжко
у чужій стороні моя ненько
закувала зозуленька
сидя на дудочку
плаче мати на Вкраїні
дочка на чужині
на цему буду кончать
досвіданя передаю я вам усім
привет передаю прівет усім вам

*

letter dated 20.8.43
from your sister Anna
my highly esteemed dear sister Olia
allow me, on the first page of this epistle
to kiss my sweet sister on her lips
conveying my sincere humble tune
and wish you happiness and fortune
and happy life for many years
I'm writing verses for you to sing
and remember me through everything
we won't live together, we won't live as two
because we've been split like a star and the moon
tomorrow in the morning, at the earliest sunrise
the train will arrive at a designated time
my head hanging low, I board the cursed train
farewell, dear family, I won't see you again
farewell, dear family, and faithful friends
I'm leaving for good, this is where it ends
Germany, Germany, a distant land
my dear mother will weep for her lad
she will cry for me and she will mourn
waiting for her young son to return
where did he go, handsome stallion
where did he go, my young dear son
on the streets of Uman, girls are joyful and merry
but I am sent off to the far-away Germany
my dear little sister, I'll come back home when those
who torment our people in Ukraine get lost
when they're off, gone back to their own kin
that's when I'll come back and tell you everything

*

лист 20.8.43 р
від сестрички Анні
многоуважаємая сестричко Оля
дозволь мені на перші сторінці свого листа
поцілувати сеструню в твої уста
щирий привіт передати
щастя-долі побажати
щасливого життя на многіє літа
оце пишу тобі пісню щобти співала
та мене споминала
нежить нам стобою нежить удвойом
бонас розлучили як місяць з зорой
узавтра раненько чуть сонце взойдьот
на вказане время нам поїзд подойдет
садюся у поїзд скланівши головой
прощайте родніє неувідімся со мной
прощайте родніі шей верніе друзя
боя уежаю назавжди навсігда
германія германія дальока сторона
буде памне плакать мамінька родна
буде помне плакать буде щей ридать
молодого сина з германії ожидать
адеж вон поделся
конік вороной
агдеж вон поделся синок молодой
на уманськіх улиці дівчата веселят
мене молодого в германію отправлят
сеструню додому приїду як небудет тих
дядьок шо в нас наукраїні мучать родних
як поїдуть знов назад
тотоді я приїду вам усе росказать

*

sender: Hermann Bischoff
postcard sent on 28/IX-43
postcard from Anna to Matvii Muzyka, good
day, grandpa and grandma, I'm writing you
a postcard and in this postcard I send you
my low bow of respect and wish you
all the best in your life
I want to let you know
that for now I'm alive and well
I'm in Germany, in the city of Bremen, Mandorf 12
I work and run errands for the master
so far, I can say that
I am doing well for now
there's enough to eat, and I haven't been wronged
only thing is that there's a lot of work
the mistress wakes us at 5, and we finish at 9 or 10 in the evening
these people are very strict especially the mistress
the master has a lot of livestock dairy cows
so my hands are always numb from milking
at night I can't even sleep I just walk around the room rubbing
my hands and waving them and what only don't I do with them!
on my birthday the mistress gave me a present:
a dress, two aprons, a shirt, and a pair of shoes
I send greetings to everyone and wish you well
I beg you endlessly, I can't even express how much:
if it's true that a letter from father arrived, send me
his address, I implore you, because I can't bear it
farewell

*

надавець: Hermann Bischoff
откритка пущена 28/IX-43 р
откритка від анни до музики матвія добрий
день дедушка і бабушка пишу вам
откритку і в откритці передаю вам свій
низенький привіт і жилаю
всього хорошого вам в вашій жизні
я хочу вам написати
що я пока жива здорова
нахожуся у германії город бремен мандорф 12
в хозяїна роблю служу йому
но пока можна сказать що
до цього часу мені хорошо
їсти есть що і пока не обіжена
тільки одно те ща богато роботи
будить хозяйка в 5 часов а кінчаїм в 9 або в 10 вечора
хозяїва дуже строгі особисто хозяйка
хазяїн має дуже багато скотини коров
дойних від доїння рук не чуствую
ночами даже не сплю а ходю по
кімнаті та розтираю руки і махаю що я ними тільки не роблю
хозяйка мені подарувала на мої іменини
плаття два фартухи рубашку туфлі
передаю всім привіт і жилаю всього хорошого
прошу вас безщотно раз і я не могу вам даже написати
якщо це правда що письмо прийшло від тата вишліть
мені адрест прошу вас дуже бо я не можу пережити досвіданя

*

absender: Fritz Schönefuss
Biere Strasse Hindenburg №21
bei Schönebeck Elbe
the letter is written on July 12, 1943
good day, tato, mama, little sister Valia, and
dear brother Levko and his dear wife
nephew Misha and Klavka
we inform you that for now we're alive and well
we arrived here on May 20th we work for the master
in the village of Biere, not far from the city of Magdeburg
we wake up early at 5 o'clock
I set off to milk two cows and wash the dishes
then I peel potatoes and have breakfast at 7 and go to the field
Terentiy feeds the livestock and cleans up after it and then
has breakfast, and at 7 we all go to the field, in the field
there's every kind of work
we dig up potatoes and hoe the beets
just as we did at home
as for the food, here's how they feed us: at 7
we get coffee and a little bread, then at 10
two thin slices of bread
and at 1 it's either boiled potatoes or some soup
at 5 two small slices of bread again, in the evening milk or soup
we have already sent two postcards home but received
no reply so I'm writing this third card now
we've already been paid for one month of work
I get 15 marks, and Terentiy gets 21 per month
oh, we chanced upon a 'good' master may such masters
never be born and stay barren
for he hasn't given us a thing
and they got us tied up here for two years
Valia, I thank you that you came to me
in the village at the last minute, and I got to see you
because mama and tato—I may not even see them again
what with how everything's going
oy dear God, how I longed to see your face on the day we departed
from the village, I felt so sad and wished
that I'd see you then and exchange a few small words
thank you, dear brother, for the comb
that you made for me
I don't want anything else, just
to return home and to find everyone alive
tato, mama, and all the relatives, to see them again

and only then may they think of dying
write to me whether the heifer has calved yet
or did they take her away? are there any berries?
oy dear God, how I want to fill myself to my heart's content!
there's plenty of everything at home, also here, but our arms are too short
I hope that at least you enjoy it all and remember us
did the watermelons come in, please describe everything
is tato well? does mama still go to work?
Valia, don't let them go to work
let them live a while longer
so that we get to come home and see them
at least one more time
Valia, if you only knew how, whenever I'm doing anything
I see you as if standing before me, weeping
tears start rolling like peas from my eyes until the pain lets up
and when I go to bed as I'm falling asleep
I see tato by the table, reading the Psalms
and mama by the oven, sorrowful, saying
that I am far and away
no matter where I go
no matter what I do
I wonder if I'm just thinking things up or are you worried about me, or what
say, whom do you wait for now that I'm away and can't come
to bring you news and talk to you?
or maybe you forgot about me by now
but I'll never forget about you
Valia, will I ever get to taste your
rich borscht again, eating it with fresh bread
as much as we want, or no?
probably not
send my regards to grandma Lukia and to grandpa
tell them that I'm thankful for everything: that they saw us off
and treated us well
may God give them health
and let them live longer
and let us come back home and see them in their old age
send my gratitude to them, they're good people
say hello to mom and Marfusha
write to me about how they are doing
is Marfusha still there?
is our mom well?
tell us everything, because here we work morning to evening
and on Sundays until noon
oy, my God, dear God

why did dear mother bring me into this world?
better to have drowned me as a little girl!
send greetings to Mykyta and Lena
tell me how they manage
for one night I dreamed that Mykyta beat me so hard
for miscounting his work hours
that my head started bleeding
greetings to Nykyfor, Kylyna, and their children
to my godmother and my godfather
to Yuvhyna and Andrei, and to our
farm brigadier Hnat, and to grandma Maria and aunt Iryna
and to aunt Yavdokha and to the uncle, and to grandpa Onokhrii
and to all our family
to grandma Khavronia and to grandpa
we weren't brought here just for two years
but for the rest of our lives
tell us, have they taken any more of our folks to Germany?
remember me, father and mother, once in a while
because here I think of you all the time

*

absender: Fritz Schönefuss
Biere Strasse Hindenburg №21
bei Schönebeck Elbe
лист писаний 12 липня 1943 року
добрий день татку мамко сестрічко Валю і
братику Левко і братовенька
тато і плименник маленький Мішка і Клавка
ми повідомляємо вас що ми ще пока живі і здорові
ми сюди приїхали 20 травня робимо в хазяїна
в селі Біре недалеко города Магдебург
ми всаємо рано в 5 часов
я іду дою 2 корові і помию посуду
начистю картошку і у 7 годин снідаю і йду на полу
а він теж дає скотині їсти і вичищає і тоді
снідає і йдемо всі в 7 год на поле на полі
робота всяка
картошку копаєм бураки сапаєм
така як і вдома
їсти нам дают рано в 7 часов
кофе і трошки хліба і тоді в 10 год
по дві тоненьких скибочки хліб
і в 1 час картошка або суп
в 5 г хліб 2 скибочки і ввечері молоко або суп
ми додому вже написали 2 откритки а з
дому нема оце я пишу третю
митут уже за один місяць получили гроші
я получаю 15 марок а терентій 21 у місяць
от ми попалися до «доброго» хазяїна щоб такі
і на каміні не родили
ще нам нічо не дав
тут роблять по 2 годи то
Валю я тобі дякую що ти хоть на останку
до мене приїхала до села та я хоть тебе побачила
бо мамки і татка вже мабуть і непобачу
бо не дотого воно йде щоб побачити
ой боже як я тебе виглядала того дня як ми виїжали
з села то мені так було жалко
що я щоб тебе хоть тоді побачила раз із тобою поговорити трошки
і тобі братику дякую за грібінець
що ти мені зробив
я більше нічого не хочу лише
шоб повернутися до дому і застати живих
татка и мамку і всіх родичів і побачитися

а тоді нехай помирають
напишіть мені чи ще телиця невтелилась
чи може забрали чи є ягоди
ой боже мій як я хочу наїстися всього
вдома є все і тут є та руки кородкі
їжте хоть ви там і за нас згадуйте
чи є кавуни все опишіть мині
чи татко здорові і мамка чи ходять на роботу
Валю не пускай їх на роботу
нехайбе вони довше прожили
щоб ми приїхали додому і побачились
ще хоть один раз
Валю якби ти знала як я лише щось роблю
тай бачу тебе ти наче стоїш передомною і плачиш
і в мене слюзи покотяться як горох аж легше стане
а лише ляжу спати тай щей і незасну
а татко десь коло столу стоят і читают псалтир
а мамка на припічку сидят зажурані і десь кажут
що десь намає мене
мені оце де не ходю
що не роблю
то так здається чи це може ви журитися за мене чи що
напишіть мені кого ж ви виглядайте тепер щоб до вас прийшов
що мине немає і щоб вам щось росказав
а може уже і забули замине
бо я вас ніколи незабуду
Валю чи я ще дочекаюся щоб ти мені зварила
добрий борщь і наїстися з свіжим хлібом
і щоб скільки хотімо чи ні
мабуть ні
передайте привіт від нас бабці Лукії і дедушці
скажіт що я їм дякую за все що вони нас випровадили
і знами хорошо обращалися
нехай їм дасть бог здоровля
щоб вони ще прожили
щоб повернулися ми додому і встрітили їх старість
спасибі їм вони хороші дуже люди
передайте привіт мамі і Марфуші
напишіть як вони поживают
чи ще є Марфуша?
чи мама не слабі?
все опишіть бо ми тут робимо зранку до вечора
а в неділю до півдня
ой боже мій боже

нашо мене рідна мати насвіт народила
лучеб ти мене малою була утопила
передавайте привіт Микиті і Лені
напиши як вони там хазяюют
бо мені одної ночі снилося що так мене Микита бив
що я їму неправильно порахувала труд
аж кров ішла з голови
привіт Никифорові Килині і діткам
мамі хресній і татові хресному
Ювгині та Андрею і ношому
бригадиру Гнату і бабці Марії і тітці Ірині
і тітці Явдосі дядькові і дідові Онохрію
і всім родичам
бабі Хавроні і дідові
ми приїїхали не на 2 роки
а навсе житя
напишіть чи більше не брали в германію
згадайте мене батько і мати хоть раз у деньочок
бо я вас тут споминаю кожний часочок

*

to Yalysaveta Petrychenko from Boichuk Marusia
letter written on 14/VII-43
I am writing this letter to my dear papa mama from
your daughter Mania, good day, my beloveds
I send you my sincere and wistful greeting
and I wish you to live as long as possible in Ukraine
and that I may see you again as soon as possible
sending my heartfelt hello to my brother
my nieces and to my maidenly sister Polia
also, your granddaughter and niece Marusia sends her sincere greetings
I inform you that I'm alive and healthy, but I wouldn't wish such a life unto you
for you I wish to live your best life and to see us again
now I will tell you about my life, we live
as before and work in the same camp
at the factory, just as we used to, these days, every Sunday
they let us go out into the woods
there is nowhere else to go, in the forest there are raspberries
and blueberries, so we gather them
sometimes, if we ask the *Polizei*
they even let us go to the woods on working days
at the moment the weather here is very bad
rain and more rain, and it doesn't stop, if there's no rain for a day
that's very good, well, you asked if we bought anything
no, but I wrote about what they bought for me
I'm usually wearing my old clothes, and there's nowhere to get new ones
they're paying us a little more money now, but mostly it's all nothing, just empty promises
my dear ones, we haven't seen anything yet, neither the fruit nor the bread
we sowed and planted, didn't even notice when anything bloomed
we just sit and cry
haven't received any parcels, when you send anything, let us know
how much, and don't send us anything other than dried fruit, onions, and garlic
because we can't live just on wheat rusks
now, you asked about vacation
it's been over a year, but nobody tells us anything
neither about going back home, nor a vacation
maybe, God willing, when the war ends, we'll come back
I implore you, write letters and describe everything about how you are faring
has Vasia grown tall? do you still have a cow and horses and everything?
I miss it all lots and lots, it's been over a year
in another letter, I'll try to send you a picture of us once I have it
I'm also letting you know that this very night we received
two parcels, Mania and I

I got some wheat rusks, and Mania – seeds and stockings
we thank you very much, but please don't send any more wheat rusks
send onions, garlic, seeds, and dried fruit, so goodbye for now
and we also ask you: if you have any millet or cereals, please send us some

*

петриченко ялисаветі від бойчук марусі
лист писаний 14/VII-43 року
лист пишу до рідненьких папи мами од
вашої донечки мані добрий день мої дорогі
передаю я вам свій щирий дуже скучний привіт
і жилаю вам як найбільше прожити на україні
і щоб якнайшвидше мені з вами побачитись іще
передаю свій сердечний привіт братові
плименничкам і одинокій сестричці полі
також щирий привіт передає ваша онука і плим. маруся
сповіщаю я вас що жива і здорова но вам так не жилаю
а вам жилаю якнайлуче жити і знами побачитись
тепер я вам напишу про своє життя ми живем
пока по старому у томуж лагері робим
на фабриці як і робили зараз нам кожну неділю
вихідний пускають гуляти уліс
бо інакше нема куда у лісі зараз є маліна
черніка то ми збираєм
і теперь як попросим поліцая
то йдем у будинь день
у нас зараз дуже погода погана
дощ і дощ і не перестає як день нема
той добре ви писали чи ми щокупили
ні ото що мені купили я написала
стареньке моє ходю а нового нема де дістати
гроші нам набавили трохи а то все нічого все брехня
мої рідні ми ще нічого небачили ні з фруктів ні з хліба
не бачили коли сіяли чи садили коли що цвіло
сидимо тільки плачем
посилок не получали як висилаєте то пишіть
скільки і не висилайте нічого кроме сушні цибулі часнику
бо ми коржиками не наїмось
теперь ви пишете за отпуск
уже мину года та нам ніхто нічого некаже
ні на зовсім ні за отпуск
може як дасть бог колись кончиця війна то вернемось
просю вам пишіть писма і описуйте все як живете
чи вася великий чи ще є корова коні усе
бо дуже дуже скучно ужеж годочок
у другі откритці може вишлю карточку як получу
іще вам напишу що ми тільки оце вечері получили
2 посилки я і маня
мені коржики а мані зернята і чулки

дуже вам дякуєм ще просю коржиків не висилайте
а часнику цибулі зернят і сушні ну пока досвідання
тепер просимо вас якщо маєте пшоно або крупи то вишліть

*

letter written on 13/VI-43
a letter to my dear and never-forgotten
papasha, mamasha, and beloved brothers Vasyunia and Alioshka
I greet all of you, my dearest ones
on the Day of Holy Trinity, as I write this postcard
early on the morn of Trinity Sunday
while everyone in the room is still sleeping
oh, dear mama, as I'm writing, my bitter tears flow
when I remember that I'm so far from you, it makes me weep
though maybe now it's not all honey and milk at home, but still, it's home
oy God, when I remember springtime at the collective farm
how joyful it was to work, my soul grows numb
now Easter passed, and we haven't even seen any Easter bread nor a painted egg
they gave us some seeds for Easter, and that's all
dear mama, the girls decorated our room with flowers
they spread fresh grass on the floor, but all we do is weep because
the weather is very bad, it's been raining for three weeks
and there's nowhere to go and make merry, so we sit and cry
for the Trinity we have two days off
tato, mama, I am still alive, and Marusia is with me
and Yalosovetka, we all send our greetings
describe your life to me, do you have berries already
and young potatoes? have you finished planting?
how are my little brothers, Alioshka and Vasia?
send me word about them, I want to see it on paper
dear mama, do you still decorate the house with herbs
on this joyous day?
or are you working?
how's the weather?
goodbye for now! there's no place to write yet there's news

*

лист писаний 13/VI-43 р
лист до своїх дорогих ніколи незабутніх
папаші мамаші і родних братиків васюні и альошки
поздоровляю вас мої дорогесенькі
з святою троїцею бо пишу цю одкритку
на саму троїцю рано у неділю
коли ще вся кімната спить
ой мамусю дорогесеньки пишу а сльози котяться
як згадаю що так я далеко від вас то горко заплачу
хоч може дома тепер не мед але дома
ой боже як згадаю що весна в колгоспі
робити весело то і душі нестане
і великдень пройшов а ми ні паски ні крашанки не бачили
давали на великдень зернята і більше нічого
мамусю у нас дівчата поквічали в кімнаті
травички постелили та тільки плачем бо
погода дуже плоха дощі вже три неділі
і нема де развеселитись сидемо та плачемо
на троїцю два дні не робили
татусю мамусю я ще жива пока і маруся зі мною
і ялосоветка передаєм усі свій привіт
описуйте мені своє житя чи вже є ягоди
чи картошка молода чи пообсажувались
що мій дорогий братичок робить альошка і вася
хоч слово за них хочу побачити на папері
дорогі мої мамусю чи ви застеляєте зілячком
на цей щасливий день
чи робите сьогодні
яка погода
пока досвід. нема де писати а новості є

*

letter written on May 16, 1943, letter from your sister
Katia to sister Tania and niece Halochka, greetings
my sister Tania, I inform you that I am alive and well
dear sister Tania, why is it that I have sent you
two letters and two postcards but there's no response from you?
have you not received them or have you utterly disowned me
that you don't want to write letters to me, my sister?
Tania, write me at least one letter, whether you are all alive
or if anyone is no longer with us, tell me
is Halia alive, because I miss her so much that
I can't bear it when I remember that I have no family left
that there were only the two of us, and now I'm all alone, I have
no one to say a word to
so I sit down and weep
and I dream of receiving at least one letter
just to know what's happening at home
my dear sister, beloved Tania, don't shun me
please write letters because I don't know if we'll meet again
or have you already bid me farewell forever, or maybe
we will meet someday, but probably not soon
my sister Tania, when I'm falling asleep
that's when I speak to you and see you
and then I wake up and there is no sister by my side
there's no sweet Tania, so I sit down and weep
and I go to work, and wherever I go, I think
that there's no letter, that my dear sister has turned away from me
Tania doesn't want to write to me
I write to her, but she doesn't want to write back
enough, farewell, don't forget me
as I will never forget you, ever

*

лист писаний 16.5.43 року лист од твой сестри
каті до свой сестри тані і плименички галочки здрастуйте
моя сестра таня звіщаю я тобі що я жива здорова
сестричко моя таня щоце таня що я тобі послала
двоє писем і дві одкритки а від тебе нима ответу
чити йх неполучила чи ти одмене зовсім відказалась
що ти нихочиш писати домене писем сестро моя
таня напиши мені хоч одно писмо чи ви живі
всі чи може нема кого живого напиши мені
чи галя іще жива бо так заскучала занею щой
не можу пережити як згадаю що в мене нима родини
що нас було тільки дві а типер сама нимаю
до кого слова заговорить
то сяду и заплачу
і думаю що хочбе одно писмо
получити хочбе знати що дома робится
сестричко моя дорога таня ницурайся меня
хоч пиши писма бо так ни знаю чи ми будимо бачити
коли чи ти вже мине випроводила навсігда а може
і коли побачимося ну мабуть нискоро
сестро моя таночко я за тобою тілко ляжу спати
то тілко і наговорюся і тілко тибе и побачу
а встану рано тай нима коломене сестрички
мой таночки тай сяду тай заплачу
тай іду до роботи тай де ходу тай думаю
що нима писма що відказалась від мене моя сестричка
таночка нихоче написати домене
я до не йпишу вона до мене нихоче
все досвіданя ни забувай за мене
а я за тебе ни забуду ніколи

*

from Olia to mother and Frosia glory to Jesus Christ
my dear mama and sister
Frosia I'm sending you my wistful greetings
and I kiss you in my mind's eye since I can't see you in person
and I don't know when we'll have a chance to meet
my dear mother, I miss you very much
I cannot bear it, my beloved mama
it's been so hard for me, and nobody
knows, only the merciful God
during winter, mama, it was easier
there was less work, but now the four of us are at work outdoors
and the household chores have been taken over by the Czech girls
we gather cucumbers all day
and at night until 1 in the morning we pickle them
heavy baskets pull our arms to our very knees
and bend us down to the ground
as we're out gathering the cucumbers
those Czech girls finish cleaning up, and snack on this
and on that, while we're sad and teary
they go off to meet their own people and we go back
to our room as if to some prison
don't worry about me, I'm still alive

*

олі до мамуні та фросі слава ісусу христу
дорогі мої мамуню та систричка
фрося пиридаю я вам свій скучний привіт
і цілую я вас позаглазно бо вглаза нибачу
і не знаю коли довидеця побачитись
дорогі мої мамуню дуже меня за вами скучно
уже ниможна пирижити мамусю мої
як мені тяжко приходиця то ніхто
низнає тільки один милостивий бог
ще зимою мамусю було лекше роботи
було мало а тепер наз 4 душі робить
а то роблять чешки робота така
собираємо огірки кождий день
а ночю до першого часу квасимо уже
корзини повітягали руки азо до колін
і нас до зимли повгинало
повиходимо мамусю на огірки
та чешки то вже вбируця то те їдять
то друге а ми сумні та заплакані
вони ідут до своїх а ми прийдем
до своєї кімнати та наче в яку тюрму
за мене не журиця поки я є

*

hello, dear papa and sister
Halia, and all our family, first, I inform you
that I am alive and well, and I wish the same for you
I am in Münster, working at a factory
the work is easy, I work 8 hours a day and Sundays
are off, so dear papa, it doesn't matter much
food doesn't matter either, nothing matters to us
they let us go out to town on Sundays
to walk around, so we aren't bored here
as for my life, dear papa, for now it's alright, we're all together
getting along and sharing what we can
papa, since you ask, I didn't come back then because they didn't let me out
of the train, I begged but they said that it was not allowed
I arrived in the city with the girls
that I used to be friends with back home
the four of us room together near the city, as for the clothing
I've got everything I need, they gave us clothes for work
and on Sundays I wear my own, only papa, tell me
how do you all live? please write postcards to me
how is my sister Halia? don't let her get taken here
keep her at home, let her manage things, tell me
whether you and the relatives have finished the harvest
send parcels, if possible, send some tobacco
I'll trade it and buy some things, and also send fruits
have all my girlfriends left, papa?
have a photo of yourself and the rest of family taken
and send it to me, because I miss everyone, papochka
I will follow your orders
don't weep, don't grieve, because nothing
will help, if I stay alive, I'll return, and we'll see each other
farewell for now, papa, little sister Halia, aunt Hania, uncle Petia
aunt Polia, and little cousin Vasia, send me Petia's address, hello to Sasha
to Kolia, Katia, and all my comrades, your daughter, Rosa

*

здравствуйте дорогі папочка сестричка
галя і вся наша рідня вперших довіщаю
вам що я жива і здорова чого і вам бажаю
находюся у мюнстері роблю на заводі
робота легка роблю 8 часов у день і в неділю
відпочинок так що мені папочка байдуже
харчі теж байдуже нам все байдуже
дозволяють ходити у город в неділю
гуляти так що нам тут нескучно
життя моє папочка пока нічого ми всі разом
товаришуєм ділимость чим можим
папочка а не вернулась я тоді через те що нивипустили
з вагона я просила сказали ниможна
з дівчатами разом доставилась на місто
з тими що з дому товаришувала
ми в 40х так і спимо коло міста з одежі
у мене всего хватіт на роботу видали
в неділю я в своїй одежі тільки папочка
як ви живете пишіт одкритки домене
як моя сестричка галя непускайте її хоч
держіть удома нехай хазює пишіт
як урожай зібрали ви і всі родичі шліт
посилки якщо можна тютюну вишліт
я обміняю та щось куплю і так же фруктів пишіт
чи всі товаришки поїхали мої
папочка зфотографіруйтесь з рідньою
і вішліт фото боскучно за всіма я папочка
ваш наказ буду виконувати
неплачте нижуріться бо нічого
нипоможе буду жива вернусь і побачимось
пока досвідання папочка сестричка галя т. ганя дядь петя
т. поля і браточок вася шліт адрест від петі привіт саші
колі каті і всім тов. дочка роза

*

Sender: Fr. Steffem
Huchting (Bremen)
Heerstraße 65
1/VII- 43 p.
good day, dear mama, I send you
my greetings and let you know that I am still alive and well
and wish the same for you, first of all, I want to write to you about
how I live here, it's between a good lot and a misfortune
I work for the master and not alone
there are four of us— one woman from Kyiv, fifty years old
and two lads— one from Poland and the other from Belgium
at least it's good that there's someone to talk to
but if I were alone, I'd become a mute, woe unto me that I don't know how to speak
German
the journey took us two weeks and we arrived safely
nothing happened during the trip
we were inspected three times
twelve of us got placed in this city
and here the masters picked us out
brought us to the city of Bremen, in the heart of Germany
our master deals in vegetables and greens and we
work on his farm, and also I milk two cows
because he does not have any more, write to me
if they are still taking more people and if they took those who were left
like me, what happened to them, and write about how you are living there
have you heard from my brother? if you did, send me his address
take no offense that I wrote so little
I'd write more to you, but they're not taking any letters
and we're only allowed two postcards per month
tell me if Mariia Overkova, Yashka Dymen, Kozma
and Mykola are still at home or have they escaped, farewell for now

*

Надавець: Fr. Steffem
Huchting (Bremen)
Heerstraße 65
1/VII- 43 р.
добрий день мамаша передаю я вам
свій привіт ізвіщаю що я пока жива й здорова
чого і вам желаю перш за все я хочу вам написати
як я тут проживаю я тут так не то добре
не то горе роблю я зараз у хозяїна і не сама
а нас є 4 душі одна жінка з києва 50 років
і 2 хлопці один з польші а другий з бельгії
то це добре що хоч є до кого забалакати
а щоб сама то онімілаб горе що не вмію говорити
в дорозі ми були 2 неділі і доставились благополучно
неслучалось в дорозі нічого
нам було 3 комісії
попало нас в цей город 12 душ
і тут нас розібрали хозяї
в город бремен в саму німеччину
хозяїн займається городиною і ми
коло неї робимо і я ще дою 2 корови
бо більш у його нима типер напишіть мині
чи беруть ще людей чи тих забрали що залишились
такі як я що їм є і напишіть як ви там проживаєте
чиє од братіка звестія якщо є то напишіт мені його адрес не
обіжайтесь що так мало написала
написалаб вам но жаль що письма не йдут
а откриток тілько 2 на місяц
напишіт чи є марія оверкова яшка димен козьма
і микола вдома чи вони втікли пока досвідання

*

19.7.43
a short little letter
I'm writing to my dearest
unforgettable parents
tato and mama
I send you a fervent daughterly greeting
and wish you to live through all the best
in your longed-for homebound
life until we all reunite
and gather at our own dear home
father and mother, here I am writing to you
my sixth postcard, and I'm weeping
for you don't seem to want to write to me
I write to you a hell of a lot
but from you I received only one card
Fedorka and Zoia received many more
and they're all happy and content
I live in the city of Aschersleben
at a Bauer's, or as we'd say, at a master's
who has plenty of land
and many workers
to hedge my bets
up to sixty people
the Ukrainians from our village are seven people
from the neighboring village, two women and two Roma girls
we argue with them every day
they are so capricious it's terrible
and two Ukrainian guys
we live in wooden barracks
the Ukrainian girls all together
the Czech girls, about twenty-five of them
and two Polish guys
and two German women who milk the cows
and a man cleaning the cowsheds and so on
the German men ride horses, five pairs of horses
but they are not like ours, a different breed, the thundergods
one German delivers us our meals
when we and the Czechs are in the field
and another man drives us to and from the field
because we no longer use the tractor
because it's harvest time
the tractor operates a reaper-binder
while we only walk to stack the sheaves into stooks

please don't worry about me
the work is not difficult
just like at the collective farm
sometimes we hoe, sometimes we pick flowers
just recently we harvested tomatoes
and before that we reaped parsley and dill with sickles
and scythed grass to prepare the fields for the reaper, etc.
we begin work at 6 in the morning
and finish at 6 in the evening
on Saturdays, we finish around 4–5
and we don't do anything around the house
we eat three times a day
they give us 3 kg of bread per week
we cook in the kitchen, all the girls take weekly turns
for lunch, it's either soup or pearl barley kasha
and for dinner, it's always a thick potato meal
for breakfast, half a liter of milk
per person and some coffee
and we eat so many pears and apples every day that
it's hard to keep count
and where do you think?
there's a tree growing along the road
and when on our way to work we start
knocking fruit off— it's such great fun
they give us sugar and butter
twice a week we get meat with lard
you write that you'll be butchering barrows
go ahead and enjoy them for your good health
I received only three letters from home
and from those of our people who are now in Germany
I receive very many
I know where everyone lives
for now the master hasn't given us anything
but I already bought one blue dress
please don't feel sorry for me one ounce
I'm still a bit of a hero
just worry about yourselves and try to take care
I get letters from Hryts
from auntie's Zina
from Olia, from everyone
tell aunt Yalysaveta
that I went to pick berries
tato, describe everything to me in detail
you must know how I miss you here

write to me about your health
mine is not so great
I caught a slight cold somewhere
and I've been staying at home for a week now
today I went to the doctor
he gave me a prescription
and I gave it to the master
so he'll bring the medicine
so many boils all over my back and around the waist
that I can't even catch my breath
I can't do anything
the doctor said I could go to work tomorrow
it'll work out somehow
whether I'll go to work or stay at home
they've already given us wooden shoes
and I must say very fine-looking ones, too
and promised to provide jackets, waistcoats, and flannel pants
and also shirts, dresses, and stockings
today I was coming back from the hospital full of spite
and I walked around the whole town and didn't buy anything
but for Horpyna I've already bought a lot of necklaces
send my greetings
to aunt Yalysaveta, uncle Levko
aunt Maria, aunt Yavdokiia, and Andrusha
and to all the neighbors
goodbye for now
don't forget about me, your far-flung orphan
tato and mama, your daughter, Domka

*

19.7.43
коротесенький листочок
пишу до моїх дорогеньких
незабутніх батьків
тато і мама
передаю я вам палкі доческий привіт
і желаю чого найкраще
у вашому домашньому скучливому
житті прожити пока ми всі
посходимось до рідної доми
тату і мамо оце я вам пишу
6-у откритку і плачу
а ви нихочите писати до мене
адже я вам пишу більше як до чорта
а від вас тіко одну получила
федорка і зоя більше получили
і всі раді і довольні
я живу і городі Aschersleben
у баура по нашому у пана
в якого є багацько землі
і багацько робочих
у нашого так щоб низбрихати
то до 60 осіб робить
українців з нашого села 7 осіб
з сусіднього 2 дівчини та 2 циганки
ми з ними щоденно сваримось
такі вриднючі що страх
і 2 укр хлопці
ми живемо в дерев'яному бараці
дівчата українки всі в купі
чехи дівчата до 25 душ
і 2 поляки хлопці
і немки 2 доять корови
і чоловік там з ними вичищає тощо
чоловіки німці їздять кіньми 5 пар коний
і то не такі як у нас а громобог
один хлопець німець возить нам
і чехам наполе обідати
а один вивозить нас наполе і з поля
бо трахтором вже не їздим
бо жнива
трахтором жне жатка самов'язалка
а ми тільки ходим складати снопи

прошу не журіться за мене
робота не важка
така як і в колгоспі
то сапаїм то квітки рвали
а це помідори вибирали
а то жали серпами петрушку кріп
траву обкошували для жатки і тд
ідем на роботу у 6 год ранку
а в 6 год вечора кінчаїм
в суботу кінчаїмо у 4-5
а вдома не робим нічогісінько
їсти тепер дають 3 рази на день
хліба дають 3 кг на тиждень
варимо на кухні усі дівчата потижньові
на обід суп або перловий каліш
а на вечерю всігда густа картошка
на сніданок півлітри молока
на чоловіка а також кофія
груш яблук то вже стільки їмо щодня що
сказати неможна
і думайте де?
а по дорозі росте дерево
то ми йдемо на роботу то як почнемо
збивати то цілий смех
дають сахар масло
два рази в тиждень дають м'яса із салом
ви пишете що будете колоти кабанці
коліть і їжте на здоров'ячко
листів із дому получила три
і від сільских тих що в німеччині
получаю дуже багато
знаю хто де живе
нам пока що не дав пан нічого
я вже купила одно сине платя
прошу за мене не журіться ані грами
я ще трохи герой
там хоч за себе вспійте журитись
від гриця получаю
від зіни тьотіної
від олі од всіх получаю
скажіть тьоті ялисаветі
що я ходила за ягоди
тату описуйте мені все та часто
ви повинні знати як мені тут скучно

пишіть як ваше здоров'я
моє здоров'я нікудишнє
я десь трохи простудилась
і вже тиждень валяюся вдома
сьогодні ходила до лікаря
та що мені той лікар дав рецепт
та я його оддала шефові
то він привезе ліків
чиряків по всій спині і кругом у паскові
що ні дихну і капильку
нічого робити не можу
і сказав лікар що на роботу можиш завтра
то це казала настя як удасця
чи піду чи швидше вдома буду
нам уже видали дерев'яшки
майте собі на увазі що дуже гарні
обіцяли видати піжаки хвартуки і штани байкові
і ще сорочки платя чулки
я сьогодні з досади та від лікарні пішла
і весь город обходила і нічого не купила
горпинці вже намиста багато купила
передайте привіт
т. ялосоветі д. левкові
т. марії т. явдокії андруші
всім сусідам
пока досвідання
не забувайте за мене сироту
тату і мамо ваша доч домка

*

13.9.43
Hunenko Trokhim to Babii Anna
good day, my unforgettable
highly respected friend Natochka
first of all, I send you my sincere
heartfelt poor orphan's greetings, and I wish
you, my dear heart, to live your life as best as possible
cheerful and happy in our homeland
I have received your second letter already
and for this, Natochka, I am very sincerely
truly grateful that you remain
my friend as before during such a time
and that I'm also your friend, I am very glad
even though I don't often see or read words
written with your own sweet hand
and spoken with your beloved and tender lips
and when there's nothing else on my mind
I think about how we used to stroll together
and everything else, and the rest fades away, whatever I'm doing
then the Frenchman butts in, and I come to
and there's so much work, it seems that between dawn
and sunset, I barely get a chance to sit down and eat
as for my health, it's fine, the Germans have no place for the weak
hold on, Natochka, if God may grant it
and if you won't forget the word you gave me
then someday we will meet face to face
and then our hopes will come true
and as for you, my heart
I would only betray you if
my own life betrayed me
and as long as I'm alive, no matter how many years
pass, I'm keeping my hope for you alone
Natochka, don't be mad that I didn't come to see you
when I was at your house, I saw
your parents, but they didn't tell me exactly where
you were, and so, weeping, I departed from Uman
stay well, my sincere friend
I press your right hand
many, many times, I kiss
your beloved face

*

13.9.43
гуненко трохім бабій анні
добрий день моя незабутня
многоуважаєма подруга наточка
перш за вся передаю тобі свій щирий
сердечний сирітський привіт і жилаю
тобі серденько як можна краще прожити
весело й щасливо на рідній землі дома
я це уже другого листа получив від тебе
за я кого я тобі наточка дуже щиро
щиро дякую що ти до деякого часу
осталася мені прежнім другом
а я также твоїм я дуже радий
що хоч нечасто бачу і читаю слова
писані твоєю власною ручкою
і проказані твоїми любимими мені нежними устами
а коли немає нічого іншого на душі
тож задумаюсь як ми було гуляли
і все інше и забудусь щой роблю
то француз мене зіб'є і тоді охаменусь
а роботи то скільки що як розвиднеється
і до заходу сонця присядешь тільки що попоїсти
із здоров'ям пока гаразд у німця слабих немає
нічого наточка дасть господь
коли ти й дальше не забудеш свого слова
то ми колись віч на віч зустрінемся
і тоді наша надія сполниться
а я тобі серденя
можу змінити тільки тоді
коли моє життя змінить мене
а якщо я буду жив то скількиб то років
не було маю надію на одну тебе
наточка не обіжай що я до тебе не зайшов
як я у хаті був у тебе і так
бачив твоїх батьків і вони не сказали точно
де ти і так я заплакавши війхав з умані
оставайсь здоровенька мій щирий друг
жму твою праву ручку
цілую багато багато раз
твоє любиме мені личко

*

19/6-43
good day, dear father and mother
as my first duty when I start writing this letter
I want to send you my warm greetings
tato and mama, I inform you
that I am still alive and well and I wish
you the best of health in your life
I'm letting you know that I've already sent
fifteen postcards but there's been no reply
tatochko and mamochka, I beg you
write me postcards, I miss home so much
that if I could fly I would fly back
because I'm feeling so wistful here, and I'm so
worried that something happened at home
write about your health
and you, mama, don't lose heart
I know you're sorry
that in your old age there's no one around
to fetch you water, but what can we do
write about how things are going
here we've already threshed the grain
now we'll dig up the potatoes
and pull out the beets
send me a photo
and addresses of Lyonia, of uncle Mykhailo and Frosia
well, goodbye
greetings to all the neighbors

*

19/6-43р
добрый день таточко и мамочко
первым долгом чем писать письмо
я хочу передать вам свой горячий привет
таточку и мамочко я вам сообщаю
что я пока жива здорова и вам желаю
как лучшего здоровьячка в вашему жити
я вам сообщаю что я вам послала
уже 15 открыток а ответа нет никакого
таточку и мамочко дуже просю
пишити открытки то так скучно
додому то щоб могла летать
то полетела бо скучно та ще така
досада может там що удома случилось
пишите яке здоровье
а вы мамо не падайте духом
я знаю що вам жалко
що на старість нема кому и воды
принести ну що ж мы зробым
пишит як діла идут
мы уже свое жито змолотили
осталось картошку и
буряки выкопаты
вышлит мени фото
и адреса от льони от дяди михаила и фроси
ну досвидания
привет всем сусидам

*

good day, my dearest mother
mama, I want to let you know that I
am alive and well, and I wish for you
a far richer and better life than my own
I inform you that I've received your three
packages with gingerbread cakes and nine marks
mama, they gave us skirts, sweaters
shirts, headscarves, fifteen marks per month
to that add your nine marks, and you'll see that I've got money, but there's nothing
to buy here, mama, anyway, I'm well so far
I'm fed and clothed, except that my boots
got torn, I wanted to fix them but that can't be done because
there are no soles, maybe the master will get us something for the winter
now we are digging up potatoes and sorting them into baskets
whoever collects the most will get paid the most
around here they say, I don't know if it's true
that the polish girls got 40 or 60 marks, but we only got 15
for the harvest, they also said that the master would give us shirts and pants but he
didn't
mama, that photo of me you received is the one I took as soon as I arrived
but in the four months I've been here I've gained weight, don't you worry
mama, even before Trinity we've been working for two weeks already
I wrote to ask if you've whitewashed the house for Trinity
Elia's father writes to Elia that Horbatiukova whitewashed hers
and you don't write whether you did or what
he also writes to Elia that Marusia sends letters home
and says that they gave them shirts and pants
yet to us they gave nothing at all
but she writes that they did
anyway, if it displeases you that I
write you letters I can stop writing
so go on to Kokoba and read what Elia
tells rightly and I wrongly
for now I'm writing goodbye
stay well

*

добрий день мои мамочко
мамо я вам передаю що я
жива здорова того и вам жилаю
багато кращого и лучого життя як мені
передаю що я ваши три
посилки що с пряниками і дев'ять марок отримала
мамо то дали нам спідниці кохти
сорочки косенки за місяць 15 марок
і ваші 9 то в мене гроші є та нема
шо за них купити мамо мені пока харашо
не голодна и не гола оце одно шо мої чоботи
порвалися хотіла подчинити то їх неможна бо споду
нічого не має може шо пан дасьць на зиму
зараз копаємо картоплю на кошики
хто більше викопає той більше получит
кажут низнаю чи правда
польки получили по 40 марок по 60 марок а ми по 15 марок
це за жнива казали що дасьц пан маїки і штани тай не дає йще
мамо то я ще зразу знялася та отправила
авже за чотири місяці як поправилась
мамо ми до троїці дві неділі вже робили
та я писала чи ви вже помастили на троїцю
а єлін тато пише єлі пише як горбатюкова помастила
а ви не пишете чи помастили
а ще єлі пише він шо маруся пише додому
що дали маїки і штани
але нам совсім не давали
а вона пише шо дали
то як вам невгодно шо я
пишу то я можу не писати
та ходіт до кокоби та читайте що єля
пише правильно а я неправильно
пишу пока досвідания
будте здорові

*

letter written on Sept. 18
a letter from your sister Katia
to my sister Tania and to my little niece
Halochka, greetings, my dear ones, I'm letting you know
that I'm still alive and well and I wish the same for you
my dear sister Tania, I inform you with this note that
I've already received four postcards from you
for which I sincerely and warmly thank you that you
don't forget about me, as I will never forget about you
my dear sister Tania, you ask me to write to you
where I am, and I am in a town called Germany
not far from the Polish border, some twenty-five kilometers
you also ask me what I do, my dear sister
I work for the master and do all kinds of work at home and in the field
I milk the cows and feed the pigs
sister Tania, if I were to describe to you all my work
it would take a lot of paper, you also ask
what clothes I wear, so it's like this, the mistress bought me one dress
and one shirt and one pair of underwear, and nothing else so far
you also ask about where I sleep
I sleep in the house, on clean sheets, and they provide me with food, and for now it's
neither good nor bad, you know how it is to live in a foreign land
with no one to speak a word to
I cannot describe everything to you
but I'll describe what I can
and if I return, God willing, I'll tell you all everything
well, for now, that's all, send my regards to all the girls
and the lads, to the aunts and to the neighbors, and to sister Dunia
Hania, Kolia, Mytia, and Marina, let her write me a letter
at least one, also to Parasia and Fydora, tell them to write me
a letter, to Ksenia and Vania and Domka and to grandmother M. Larionovna
and to Marfa and Kolia, I thank them for not forgetting about me and I kiss
you all on your rosy lips, and with this, goodbye
greetings to everyone from Katia

*

лист писаний 18 сінт
лист од твой сестри каті
до свой сестри тані і плименички
галочки здрастуйте мой рідній звіщаю я
вам що я пока жива і здорова і вам жилаю
сеструну моя таночко звіщаю я то сім щоя
вже получила від тебе чотири отдкритки
закоторія тобі щиро і щиро дякую що ти за мене
не забуваєш то я об за тебе не забуду ніколе
сеструничко мою таню ти мені пишиш щоб я тобі
написала де я знаходжусь я находжусь в городі германії
недалеко полской границі двойцать пять кілометрів
іще писала ти мені що я роблю сеструню я
роблю в хозяйна всяку роботу і вдома вполі
дою коров і свиням даю опшим
сеструню таня описати тобі всю свою роботу
то треба багато бумаги а ще писала ти мені
в чому я ходу мені пані купила одна платя
і одну сорочку і одні труси і білш пока нічо
і ще писалати мене де я сплю
я сплю в чистому їсти теж дають і пока іще так і нихорошо
і ниплохо сама ти знаєш як в чужій стороні
жити нимакому що бо сказати
а я тобі всього не можу описати
що можу то опишу
як дасть бог повернус тоді все роскажу
ну і пока все пиридавай всім привіт дівчатам
і хлопцям і тіткам і сусідам і сеструні дуні
і гані і колі і миті і маріні нехай вона напишить мені
хо одно писмо і парасі і фидорі нихай вони напишуть мені
писмо і ксені і вані і домці і бабці м. ларійоновні
і марфі і колі благодару їх що вони за мене не забувають і цілую
вас всіх в розові губки і стим досвіданя
привіт всім від каті

A